

РЕЗЮМЕ

Розвиток вітчизняного експорту у ЗВТ з ЄС

Зовнішньоторговельні чинники наразі є одними з основних для забезпечення макроекономічної збалансованості в Україні. Рівень впливу чистого експорту на динаміку ВВП в Україні – один із найвищих у світі. При цьому в умовах дії з 15 травня 2014 р. автономних преференцій у торгівлі з Україною водночас мало місце невикористання потенційних можливостей розширення українського експорту до ЄС-28. Основними чинниками цього стали: стрімке скорочення промислового виробництва на Донбасі (42% загального зменшення експорту до ЄС-28 у 2015 р. відбулося за рахунок падіння частки в ньому Донецької та Луганської областей); повільне післякризове зростання економіки Євросоюзу; несприятлива кон'юнктура світових ринків та зниження світових цін на продукцію традиційного українського експорту.

Вплив негативних чинників був настільки потужним, що навіть різке зростання цінової конкурентоспроможності українського експорту у 2014–2015 рр. не зумовило відповідного посилення експортних позицій вітчизняного виробника на європейському ринку. У 2015 р. експорт українських товарів на ринки ЄС-28 зменшився на 23,4%.

У структурі українського експорту промислової продукції якісних структурних зрушень у напрямі підвищення рівня його технологічності не відбулося. Частка високотехнологічної продукції в загальному обсязі експорту продукції переробної промисловості до країн ЄС-28 починаючи з 2013 р. не перевищувала 3,8%. Простежується тенденція до збільшення питомої ваги низькотехнологічних виробництв. Основним покупцем української високотехнологічної продукції залишається Росія, яка і за умов гострого конфлікту з Україною продовжує посідати перше місце в переліку країн, до яких екпортується зазначена продукція.

У структурі національного експорту до ЄС переважає сировинна продукція, і це є основною причиною високої залежності обсягів експортної виручки України, динаміки ВВП і стабільності платіжного балансу, оскільки світові ціни на сировину постійно мають тенденцію до суттєвих коливань. Втрати експортної виручки України за 2014 рік, зумовлені зниженням світових цін на сировинні товари, коливаються від 4,8 до 5,5 млрд дол., а за 2015 – від 11,6 до 12,2 млрд дол. США. Поряд із цим доведений вченими феномен зниження реальних цін на сировинні товари у довгостроковому періоді – гіпотеза Пребіша – Зінгера – у практичній площині означає, що експортні операції з постачання, зокрема на ринок ЄС, продукції з низьким вмістом доданої вартості здебільшого генеруватимуть незначну доходність, а тому забезпечити підвищення досить низького рівня життя основної маси населення нашої країни буде неможливим навіть за суттєвого нарощування експорту до ЄС.

Торгівля України з ЄС наразі гальмується повільною динамікою розширення ринку та низькими темпами приросту промислового виробництва в ЄС, і у разі збереження ці тенденції створюватимуть об'єктивні перешкоди для динамічного зростання українського експорту на тривалому часовому проміжку. Згідно з нашими оцінками уповільнення темпів зростання промислового виробництва у ЄС на 1% (відносно відповідного кварталу попереднього року) викликає зменшення темпів приросту експорту товарів з України до ЄС на 2,7%. Звідси випливає, що функціонування зони вільної торгівлі з ЄС не виключає привабливості та доцільності

пошуку Україною торговельних партнерів в інших країнах і регіонах світу, зокрема у країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Зі зняттям ЄС тарифних бар'єрів доступ промислових товарів на європейський ринок залишається утрудненим через наявність технічних (нетарифних) бар'єрів та неповністю сформовану систему технічного регулювання України. Оскільки умовами Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції передбачено, що торгівля товарами між Україною та ЄС в охоплених цією угодою секторах буде здійснюватися на тих самих умовах, що застосовуються в торгівлі товарами між країнами – членами ЄС, то доцільно включити до неї широке коло товарів українського експорту. Це стимулюватиме модернізацію промислових потужностей, застосування новітніх стандартів, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності промислової продукції.

Якщо для експорту вітчизняної промислової продукції в ЄС основною перешкодою є нетарифні бар'єри, то для агропродовольчої продукції також важлива подальша лібералізація тарифних режимів. Для розвитку експорту агропродовольчої продукції з вищим рівнем переробки в межах і поза межами виділених для експорту в ЄС тарифних квот доцільно:

- ініціювати переговори щодо збільшення обсягів тарифних квот, які повністю були використані вітчизняними експортерами протягом дії режиму автономних преференцій ЄС, насамперед на експорт меду, яблучного та виноградного соку, а також курятини;

- у більш віддаленій перспективі провести переговори щодо збільшення обсягів тарифних квот на товари, імпорتنі тарифи на які поза квотами фактично є заборонними, насамперед на продукцію тваринного походження;

- сприяти першочерговій сертифікації для експорту в ЄС виробництв товарів, які можуть стати конкурентними на ринку ЄС при експорті поза тарифними квотами, – меду, сокових концентратів, продуктів переробки солоду та крохмалю, обробленого крохмалю, етанолу, цукрової кукурудзи, обробленої продукції зернових;

- сприяти залученню зовнішнього фінансування на модернізацію м'ясомолочного сектора господарств населення, інакше, за прикладом Польщі, доведеться подовжити кінцевий термін переходу на європейські стандарти до проведення структурної реформи в молочній галузі і впровадження процедур для первинних виробників (так званої належної практики). Джерелом зовнішнього фінансування можуть бути фонди Програми Європейського сусідства для сільського господарства та сільського розвитку (ENPARD).

- у перспективі за результатами імплементації законодавства ЄС щодо СФЗ ініціювати укладання ветеринарної угоди і угоди СФЗ з ЄС, які полегшать процеси сертифікації продукції тваринного походження для експорту в ЄС і скасують необхідність санітарного сертифікату для експорту в ЄС продуктів нетваринного походження (такі угоди ЄС має з обмеженою кількістю країн);

- для успішної конкуренції на ринках ЄС галузевим виробничим асоціаціям доцільно розробляти, впроваджувати та рекламувати добровільні галузеві стандарти, які містять більш суворі вимоги до якості продукції.

Імплементація Угоди у промислових видах діяльності

Україна потребує значних інвестицій у модернізацію промисловості для диверсифікації структури експорту та здобуття реальних економічних переваг у процесі інтеграції з ЄС.

Уряду та бізнесу необхідно сформувати вітчизняну промислову політику, узгоджену з цілями промислової політики ЄС щодо ренесансу індустріального базису економіки. Передумовами промислового відродження повинні стати:

- перетворення власного внутрішнього ринку – поряд із інтеграцією до ринку ЄС – на основу для поживлення економіки країни, привабливе місце для виробництва товарів і послуг;

- інтеграція інфраструктурних мереж у сфері морського, повітряного, залізничного транспорту, а також у сфері енергетики;

- інтеграція у мережі зв'язку та телекомунікацій; потенціал України дозволяє брати участь у створенні космічної інфраструктури та пов'язаних з нею промислових і сервісних додатків;

- забезпечення безбар'єрного руху промислових товарів, вільного обігу «зелених» продуктів для уникнення зайвих витрат;

- залучення малого і середнього бізнесу до сфери дії промислової політики;

- полегшення інтернаціоналізації діяльності вітчизняних промислових компаній, їхній інтеграції у глобальні ланцюжки створення вартості, забезпечення доступу до глобальних ринків на конкурентних умовах.

У металургійній галузі імплементація положень Угоди передбачає:

- лібералізацію тарифних обмежень та захисних заходів, результатом якої буде збільшення доходів від експорту металопродукції в межах 25–30 млн євро;

- реформування у сфері надання державної допомоги шляхом зміни її структури на користь горизонтальних цілей: фінансування екологічних програм, наукових досліджень тощо, що у кінцевому рахунку зумовить обґрунтоване уникнення торговельних обмежень (антидемпінгових мит та розслідувань).

Виконання вимог положень Угоди у сфері охорони довкілля вимагає модернізації підприємств металургійної галузі України, на яку за нашими розрахунками у найближчі 5–6 років необхідно буде витратити близько 11,5 млрд дол. США, що може уповільнити виконання вимог положень Угоди та негативно вплинути на динаміку економічного зростання в Україні в цілому на тлі інших проблем в розвитку економіки, про що йтиметься далі.

До зазначеного вище необхідно додати, що в нині існуючих умовах економічної політики жорсткої економії, яка здійснюється в Україні, як, між іншим, і в багатьох країнах ЄС для відновлення і прискорення економічного зростання, поряд з удосконаленням торговельної політики доцільним був би «План Маршалла» для України. Дорожню карту для нього в Україні вже напрацьовано в Інституті економіки та прогнозування НАНУ, і вона може бути представлена для обговорення з експертами країн ЄС і, зокрема, Німеччини як одного з основних драйверів економічного зростання Євросоюзу.

Конкурентоспроможність **хімічної промисловості** в умовах дії Угоди залежатиме від:

- підтримки імпортозаміщуючих виробництв, у першу чергу, фармацевтичної промисловості, виробництв агрохімічної продукції, засобів захисту рослин, гумових та пластикових виробів, – тих, які здатні виробляти конкурентну високотехнологічну та наукомістку товарну продукцію, що не поступається якістю закордонним аналогам. Водночас в останні роки у товарній структурі імпорту переважають саме зазначені позиції, що призводить до негативного сальдо торговельного балансу України;

- використання сучасних технологій, створення замкнутих технологічних циклів у виробництві продуктів азотної хімії, продуктів органічного напрямку, титанової продукції, полімерної та гумової продукції, парфумерно-косметичної продукції та миючих засобів;

– невідкладної практичної імплементації в Україні технічного законодавства ЄС у сфері обігу хімічної продукції на внутрішньому ринку України. Зокрема, необхідно забезпечити повну гармонізацію національного технічного законодавства з європейським у сфері обігу добрив та відповідність продукції, що виготовляється, міжнародним нормам з екологічної та хімічної безпеки, а також прискорити гармонізацію технічних регламентів стосовно безпечності хімічної продукції, пестицидів та агрохімікатів, лакофарбових матеріалів, упаковки та відходів упаковки.

Для розвитку експорту *деревообробної промисловості* необхідна диверсифікація його структури з акцентом на розвиток експорту продукції з деревини з високим ступенем переробки: меблі, плити стружкові та ін. Викликами для деревообробної промисловості є: різниця в технічних і санітарних стандартах, система стандартизації і сертифікації та викривлення умов конкуренції в ЄС (широка система державної допомоги виробникам). До того ж ринок Європи має тривалу історію свого формування, містить стійкі торговельні зв'язки та характеризується високим ступенем насиченості й конкурентоспроможності.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС закріплює прийняті раніше зобов'язання в рамках європейського Енергетичного співтовариства і встановлює чіткий графік їх імплементації. Європейське законодавство не встановлює конкретних правил, за якими мають бути реформовані національні ринки *паливно-енергетичного комплексу*, натомість визначає лише базові принципи їх подальшого функціонування. Кожна держава самостійно приймає рішення щодо адаптації європейських вимог енергетичного законодавства до особливостей внутрішнього ринку, проте існують загальні принципи, які мають слугувати базою ділової культури національних ринків і сприяти гармонічному створенню єдиного європейського інтегрованого енергетичного простору. Європейські практики демонструють, як з допомогою вироблених Європою принципів можна отримати весь необхідний спектр ефектів у внутрішньому функціонуванні *газових ринків*. При запровадженні певних норм з урахуванням необхідності досягнення вищого рівня національної безпеки та підвищення надійності ГТС Україна повинна дотримуватися балансу між національною безпекою та економічною ефективністю ринку.

Імплементація положень угоди про асоціацію породжує виклики для суб'єктів *ринку електроенергії* та органів державного регулювання, пов'язані з істотними змінами інституційного середовища та правил гри на ринку. В процесі лібералізації можна очікувати підвищення прозорості та конкурентності оптового і роздрібного ринків, недискримінаційності державного регулювання, застосування ринкових принципів ціноутворення і торгівлі електроенергією та системними послугами. Ці зміни, з одного боку, даватимуть позитивні сигнали енергокомпаніям України для активізації інвестиційної діяльності у середньостроковому періоді, а з іншого – вимагатимуть підвищення ефективності економічної діяльності виробників та постачальників електроенергії за рахунок активізації міжнародної конкуренції. Зближення кон'юктур ринків електроенергії України та країн ЄС залежатиме від глибини та темпів інтеграції ринків та енергосистем.

У сфері використання *відновлюваних джерел енергії* пріоритетним завданням є досягнення до 2020 р. 11% енергії з ВДЕ в загальній структурі енергоспоживання відповідно до Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 р. У 2015 р. частка електроенергії з ВДЕ в енергобалансі України не перевищила 3%. Виникла економічна доцільність заміщення природного газу ВДЕ, насамперед біомасою, через зростання цін на природний газ. Основними викликами розвитку галузі є нестабільне законодавство, низька платоспроможність населення, висока ціна імпортованого обладнання, що може призвести до невиконання взятих Україною

зобов'язань щодо частки ВДЕ у енергобалансі. Подальша політика повинна бути спрямована на спрощення процедури землевідведення для будівництва котельень з біомаси; здешевлення когенераційного обладнання для підприємств шляхом відшкодування частини вартості обладнання; визначення та запровадження зеленого тарифу для спільного спалювання біомаси з вугіллями та іншими видами викопного палива; відміну акцизу на біоетанол; посилення контролю якості нафтопродуктів і моторного біопалива в Україні; встановлення контролю за дотриманням законодавства про домішування моторного біопалива; налагодження системи обліку й контролю виробництва біодизеля в Україні; збереження умов стимулювання збільшення частки «місцевої складової» на об'єктах електроенергетики на основі ВДЕ.

Забезпеченню декаплінгу, тобто зростанню української економіки без суттєвого зростання енергоспоживання, значно сприятиме забезпечення енергоефективності шляхом використання *енергетичного обладнання* та матеріалів вітчизняного виробництва, максимальної участі вітчизняних енергосервісних підприємств, залучення вітчизняної енергомашинобудівної промисловості. Їх діяльність, спрямована на зменшення енергоспоживання та підвищення його ефективності, працює на економічне зростання. Україна має достатню кількість машинобудівних підприємств, порівняно дешевий метал, високопрофесійних проектувальників та інженерів. Левову частку енергетичного обладнання для зазначених сфер можна забезпечити зусиллями українських енергомашинобудівників. Активізація енергомашинобудування згенерує відчутні міжгалузеві ефекти та додасть сталості економічному розвитку.

Сільське господарство і сільський розвиток

Співробітництво між сторонами Угоди передбачає зближення вітчизняної аграрної політики та законодавства з відповідними нормами ЄС, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, насамперед, трудо- і капіталомістких видів української агропродовольчої продукції, 60–95% виробництва якої зосереджено в малих і середніх господарствах. Для цього необхідно:

- підтримання процесу стандартизації такої продукції;
- переорієнтація програм державної підтримки на малі та середні господарства;
- сприяння об'єднанню зазначених господарств на кооперативних засадах для формування власних продуктових ланцюжків з виходом на національний та європейський ринки;
- інституалізація міжпрофесійних організацій в агропродовольчому комплексі для вирівнювання можливостей впливу всіх учасників агропродовольчих ринків на процеси обміну і розподілу сільгосппродукції.

У сфері заміщення імпорتنих агропродовольчих товарів і ресурсів сільгоспвиробництва на ринку України варто сконцентруватися на:

- пришвидшенні розвитку виробництв агропродовольчої продукції, частка імпорту якої у внутрішньому споживанні є невиправдано високою (насамперед фруктів, тепличних овочів) – для економії валютних коштів та забезпечення потреб внутрішнього ринку за рахунок зростання виробничого потенціалу вітчизняного товаровиробника;
- розширенні потужностей переробки сільськогосподарської продукції, яка має імпортні аналоги (передусім овочевої та плодоягідної, зерна), що сприятиме зростанню виробництва й експорту продукції поглибленої переробки, скороченню її імпорту, збільшенню зайнятості, повнішому використанню регіональних продовольчих сировинних ресурсів;
- залученні іноземного капіталу до створення виробництв з випуску в Україні новітніх видів сільгосптехніки (зокрема, тракторів, зерно- та картоплезбиральних

комбайнів, техніки для ошадливого обробітку ґрунту) та засобів захисту рослин, що дозволить знизити їх ціну і, відповідно, собівартість аграрної продукції, підвищити її конкурентоспроможність та зменшити валютні витрати;

– стимулюванні розвитку селекційної діяльності та племінного тваринництва з метою скорочення обсягів імпорту відповідного високопродуктивного насінневого і племінного матеріалу.

Реальними загрозами, які можуть зашкодити отриманню позитивних наслідків від імплементації Угоди, в контексті досягнення цілей *сільського розвитку* є: незбалансованість пріоритетів аграрного і сільського розвитку; недостатність адміністративних та громадянських спроможностей в управлінні сільським господарством і селом; нерозвиненість позааграрних видів економічної діяльності на селі. За Угодою Україна не бере на себе реальних зобов'язань щодо слідування європейським регламентам сільського розвитку, оскільки закріплені Угодою норми зближення видів політики у сфері розвитку сільського господарства та села носять не обов'язковий, а рекомендаційний характер. При цьому особливу небезпеку становить недосконала організація управління сільським розвитком в Україні, зумовлена насамперед тривалим відмежуванням Мінагрополітики від виконання функції державного регулювання у цій сфері. Така позиція центрального органу державної виконавчої влади, відповідального за розвиток галузі, є практично безпрецедентною у Європі, де подібні інституції органічно поєднують регулювання розвитку сільського господарства і села. В Україні розподіл функцій Міністерства аграрної політики та продовольства на оперативне керівництво та стратегічне управління зі створенням – для реалізації останнього – відповідних агенцій за основними напрямками структурної модернізації системи управління аграрним сектором сприяло би посиленню взаємопов'язаності розвитку сільського господарства і села. Такий крок може значно прискорити процеси інституційних змін в аграрному секторі економіки, що створить більш сприятливе середовище для імплементації європейських засад аграрного і сільського розвитку. З іншого боку, необхідно надати реальну можливість громадському сектору брати участь у формуванні та реалізації аграрної політики. Відсутність в Україні інституційних важелів для цього поширює «псевдогромадську участь», не дає можливості для реального впливу громадськості та науковців на формування державної аграрної політики, сприяє монополізації лобістських спроможностей крупного капіталу через псевдогромадянські неурядові організації (конфедерації, асоціації, спілки тощо).

З метою наближення вітчизняної практики підтримки розвитку економічної діяльності в неаграрній сфері на селі до норм ЄС потрібно внести поправки до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» в частині закріплення частки коштів відповідних бюджетів, що спрямовуються через Український фонд підтримки підприємництва, винятково для підтримки розвитку мікро- та малого підприємництва на селі.

Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, порядком денним асоціації визначено, що сторони співпрацюють для зближення політики та законодавства у сфері сільського розвитку, розвитку сільського господарства, відкритого ринку сільськогосподарських земель. Реалізувати ці завдання в Україні слід так, щоб збалансувати і максимізувати інтереси суб'єктів земельних відносин та з урахуванням стратегічних цілей аграрного і сільського розвитку. *Земельні відносини* в країнах ЄС підпорядковані двом основним чинникам – збереженню особливостей ґрунтового покриву як середовища для розвитку агробіоценозу і базового засобу виробництва сільськогосподарської продукції та багатофункціональному характеру сільського господарства, що передбачає виробництво конкурентного продовольства, без загрози

продовольчій незалежності країни, зайнятості сільського населення, збереженню сільських поселень, облаштуванню сільських територій, забезпеченню сприятливого для життя людей навколишнього середовища тощо.

В Україні зазначені чинники випали з поля зору реформаторів, що призвело до розвитку в агросфері цілого комплексу негативних економічних, соціальних та екологічних процесів (знищення виробництва трудомістких видів продукції, систем землеробства, сівозмін, агроландшафтів, що супроводжується деградацією ґрунтів, зменшенням зайнятості, зростанням безробіття і бідності на селі), призупинення яких вимагає приведення вітчизняного земельного законодавства у відповідність із законодавством європейських країн. Особливо це стосується правил обігу земель сільськогосподарського призначення, які мають сприяти фермерському типу та упереджувати розвиток латифундистсько-олігархічної моделі землеволодіння і землекористування як загрозової для сільського розвитку і продовольчої безпеки країни.

Співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища

У сфері зміни клімату на сьогодні першочерговим завданням уряду України є запровадження системи торгівлі дозвільними одиницями на викиди парникових газів (СТВ) відповідно до Директиви 2003/87/ЄС, яка має функціонувати вже з 2017 року. Ця система має бути побудована таким чином, щоб забезпечити можливість її приєднання в 2020 році до європейської СТВ. У разі відсутності такого приєднання вітчизняна СТВ матиме досить низьку ліквідність через значний ступінь концентрації власності в енергетичній та металургійній галузях економіки України і не буде достатньо привабливою для її потенційних учасників, оскільки різниця в граничних витратах на скорочення викидів ПГ для різних підприємств в Україні буде незначною.

Другим важливим завданням уряду у сфері зміни клімату є перегляд Статті 243 Податкового кодексу України щодо ставки податку за викиди двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення з метою її поетапного збільшення. Однак таке збільшення має відбуватися прогнозовано і залежати від темпів зростання вітчизняної економіки, оскільки додаткове податкове навантаження на підприємства в найближчі 3–5 років не сприятиме підвищенню ефективності їх функціонування та може призвести до негативних наслідків.

Крім того, необхідно проводити постійну інтенсивну роботу з населенням, оскільки воно може стати як каталізатором, так і інгібітором процесів посилення охорони навколишнього середовища та боротьби зі зміною клімату, наприклад, шляхом зростання вартості енергетичних ресурсів та послуг та/або іншої промислової продукції.

Уряд України та інші органи влади із залученням науковців мають проводити ґрунтовний аналіз наслідків запровадження достатньо жорстких екологічних вимог Угоди про асоціацію для суспільства та економіки країни перед їх прийняттям.

Запровадження передбачених в Угоді екологічних засад дозволить закласти прогресивні основи ***екологобезпечного розвитку вітчизняного сільського господарства***. Слід врахувати, що дотримання європейських ековимог стане викликом для сільгоспвиробників з огляду на низький рівень їхньої екологічної обізнаності та обмеженість власних коштів для фінансування необхідних заходів. Зокрема, імплементація Директиви щодо нітратів № 91/676/ЄС стосуватиметься 3,5 тис. сільгосппідприємств і 1,3 млн сільських домогосподарств, які займаються тваринництвом і повинні облаштувати спеціальні ємності та площадки для зберігання органічних добрив. Імплементація Директиви не повинна сприйматися лише як технічна задача переймання законодавчих норм. Необхідно сформулювати освітні курси, веб-ресурс, активізувати службу дорадників з метою підвищення рівня екологічної

освіти сільгоспвиробників, стимулювати їх реалізувати ековимоги «в пакеті» при наданні підтримки за будь-якими державними програмами. Уряду України вже зараз доцільно ініціювати реалізацію цільових екологічних проектів в агросфері із залученням до їх фінансування європейських фондів і міжнародних інституцій. Як відомо, на прохання Польщі надати їй перехідний період у 8 років для впровадження положень Директиви щодо нітратів Євросоюз заявив, що вважає імплементацію екологічних норм важливою і першочерговою задачею і запропонував виконати зобов'язання протягом 4 років. В Україні передбачено форсоване впровадження Директиви з дати набрання чинності Угодою – теж за 4 роки.

Транспорт України в умовах імплементації УА

Імплементація директив та регламентів ЄС стосовно транспорту вимагає, щоб було розроблено та підписано Додаткову угоду щодо транспорту між ЄС та Україною в найближчій перспективі.

Імплементація Регламенту (ЄС) № 1371/2007 Європейського Парламенту і Ради від 23 жовтня 2007 р. «Про права та обов'язки пасажирів залізничного транспорту» в рамках Угоди про Асоціацію потребує, щоб:

1) були впроваджені інші директиви й регламенти, оскільки в Регламенті містяться додаткові шість посилань на інші документи ЄС, що досить складно для виконання з огляду на визначені Угодою терміни. Необхідно враховувати не лише перспективи, які відкриються за умови успішної імплементації Регламенту, але й потенційні можливості виконання цих вимог, які висувуються Україні, адже є вимоги, що не можуть бути виконані у встановлені терміни через наявність неминучих складнощів, пов'язаних несамперед з відповідальністю залізничних підприємств перед пасажирами та сплатою ними відшкодувань у різних випадках, оскільки принципи і норми відшкодувань у Європі більш жорсткі;

2) імплементація цього Регламенту передбачала перехідний період. Для України вигідно не скорочувати терміни імплементації цього Регламенту до трьох років. Потрібно, щоб Рада асоціації прийняла рішення щодо строку імплементації статей 13, 16 та 17 цього Регламенту для того, щоб визначити можливі терміни його повної імплементації;

3) були узгоджені між собою процес прийняття Регламенту та процес внутрішнього реформування та лібералізації в Україні, який ускладнюватиме впровадження Регламенту не на папері, а на практиці. Цей Регламент є перспективним для унормування відносин між підприємствами залізничного транспорту і пасажирами (споживачами) в Україні, але імплементація має враховувати складний процес реформування залізничного транспорту в Україні, який передував імплементації цього Регламенту в національні законодавства країн – членів ЄС.

За своїм змістом більшість Директив та Регламентів Європейського Союзу **щодо автомобільного транспорту** спрямовані на забезпечення безпеки дорожнього руху, що матиме позитивні наслідки. Особливо ці заходи стосуються: обмеження швидкості руху на автобусах та вантажних автомобілях, що вимагатиме врегулювання організації робіт, а також створення або визначення організацій щодо встановлення, налаштування, технічного обслуговування та ремонту пристроїв обмеження швидкості руху; перевірок із придатності до експлуатації автомобілів, що встановлює мінімальні вимоги до системи періодичної технічної перевірки придатності до експлуатації зареєстрованих транспортних засобів; підготовки водіїв та посилення контролю за режимом їх праці та відпочинку, шляхом уведення тахографів та посилення відповідальності за порушення правил щодо невстановлення тахографів; встановлення

максимально дозволеної ваги транспортних засобів 40 тонн включно, що сприятиме зменшенню вартості вантажних перевезень.

У свою чергу необхідним є створення системи стратегічних документів щодо підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні до 2020 року з урахуванням імплементації відповідних Директив та Регламентів ЄС, що дозволить знизити рівень аварійності та тяжкості наслідків дорожньо-транспортних пригод і створити безпечні та комфортні умови для пересування транспортних засобів; внесення змін до законів України у сфері автомобільного транспорту, з метою приведення законодавства України у відповідність до актів ЄС.

Європейський досвід показує, що при розробленні стратегії фінансування портів необхідно чітко розрізняти сфери надання транспортних послуг та портову інфраструктуру. Відповідальність за надання та утримання стратегічних об'єктів (судноплавні канали, засоби навігаційної безпеки) необхідно покласти на державу. Виконання інших функцій (днопоглиблювальні роботи, буксирування, утримання причалів, шлюзування, стивідорні послуги) доцільно передати приватним компаніям на контрактній основі. Особливості реалізації інвестиційних проектів морських портів потребують застосування різних форм державно-приватного партнерства (концесії, лізинг, контракти життєвого циклу проекту тощо), які мають свої переваги та недоліки, що обумовлює їх адаптацію до конкретної сфери діяльності. Для техніко-економічного обґрунтування інвестиційних проектів можливо застосувати методіку з використанням геоінформаційної системи та оцінити рейтинг інвестиційних проектів. При цьому для оцінки впливу інвестиційних ризиків на результати впровадження проекту нами розроблена методика з використанням імовірнісних законів розподілу випадкових величин як частина комплексу економіко-математичних моделей вибору оптимальних проектів із використанням нелінійного програмування і методу послідовного аналізу варіантів.

Політика керівництва країни та її законодавче забезпечення мають спрямовуватися на усунення перешкод для залучення приватних інвесторів у морську портову галузь, що передбачає чітке розмежування території та сфер діяльності у портах, визначення ризиків інвестування та шляхів їх відшкодування інвесторам, максимальне спрощення процедури укладання договорів.

Модернізація інститутів ринку споживчих товарів

У рамках курсу реформ, спрямованих на дерегуляцію господарської діяльності, в Україні запроваджено мораторій на проведення перевірок підприємств контролюючими органами. В умовах, коли фактично ліквідовано державний контроль за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності, а система **ринкового нагляду** за якістю продукції перебуває у стадії реформування, утворився певний вакуум у частині забезпечення прав споживачів, що збільшує кількість неякісної продукції, розміщеної на споживчому ринку. Відсутність дієвого ринкового нагляду, яку засвідчують моніторингові місії ЄС, ускладнює переговірні позиції України в частині розширення пріоритетних сфер, які мають підпадати під дію спільної Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції. Вирішення проблеми вбачається у термінових заходах протидії проявам недобросовісної конкуренції як державою, так і суб'єктами підприємницької діяльності, що запропоновані у науковій доповіді.

Для забезпечення **зближення національної системи технічного регулювання для продовольчого ринку з європейською** необхідно подолати виклики і проблеми, що постали або не були повністю розв'язані у цій сфері.

Владним структурам необхідно:

- увести в дію понад десяток законопроектів України, у т.ч. ключовий – «Про державний контроль у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів і кормів, благополуччя тварин»;
- розділити вимоги ГОСТ і ДСТУ ГОСТ на обов'язкові (закріпити в ТР) та добровільні (закріпити в національних стандартах);
- розробити плани проведення робіт зі стандартизації (щодо перегляду ГОСТ і розроблення ТР, включаючи «законсервовані», й безпечності продукції);
- віднайти кошти на фінансування проведення робіт зі стандартизації;
- привести у відповідність з вимогами гармонізованих національних та міжнародних стандартів і провести акредитацію понад 300 ООБ;
- для гарантування еквівалентності (єдності) результатів випробувань та їхнього взаємного визнання необхідно підписати МРА між НААУ та ІЛАС.

Бізнесу ж необхідно впровадити НАССР на 4,8 тис. переробно-харчових підприємствах у такі строки:

- потужності, що провадять діяльність з харчовими продуктами, у складі яких є необроблені інгредієнти тваринного походження (крім МП), – до 20.09.2017 р. Кількість – близько 200 од., треба впровадити близько 50 од.;
- потужності, що провадять діяльність з харчовими продуктами, у складі яких відсутні необроблені інгредієнти тваринного походження (крім МП), – до 20.09.2018 р. Кількість – понад 800 од., треба впровадити близько 250 од.;
- МП – до 20.09.2019 р. Треба впровадити близько 4,5 тис. од., у т.ч. без мікропідприємств (до 10 зайнятих) – 1,2 тис. од.

Необхідно впровадити мінімальні вимоги базових програм, гнучкі або спрощені процедури, що еквівалентні ризику й засновані на підходах і принципах НАССР, на 44 тис. підприємницьких структурах у первинному виробництві (сільське, лісове та рибне господарство). З них:

- середні – близько 2,6 тис. підприємств та близько 0,3 тис. ФОП;
- МП (без мікропідприємств) – близько 4,5 тис. підприємств і близько 1 тис. ФОП, а також мікропідприємства (до 10 зайнятих і ФОП) – відповідно, близько 10 тис. і майже 25 тис.

З огляду на низький рівень доходів населення України виникають виклики для споживчого ринку внаслідок імплементації директив ЄС із оподаткування алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Згідно з додатком XXVIII до Угоди про асоціацію, починаючи з дати тимчасового набуття чинності, Рада асоціації повинна визначити графік імплементації статей 7(2), 8, 9, 10, 11, 12, 14(1), 14(2), 14(4), 18 та 19 директиви 2011/64/ЄС. Зважаючи на складність виконання цієї директиви, ми пропонуємо встановити 12-річний термін імплементації цих статей. Максимальний термін виконання директиви зробить процес підвищення акцизів більш плавним і менш вразливим для споживачів і виробників. Зараз рівень доходів населення України значно нижчий, ніж рівень доходів у країнах ЄС, а споживання сигарет на душу населення і частка витрат на сигарети, навпаки, значно перевищують середньоєвропейський рівень.

В умовах фінансової нестабільності доцільно щороку переглядати план підвищення акцизів на період, що залишився, з урахуванням досягнутих рівнів акцизу і поточного обмінного курсу. Окремі параметри слід зафіксувати на весь період підняття акцизів, інші – щорічно визначати при плануванні на наступний рік. На весь період підняття акцизів доцільно зафіксувати адвалорну ставку акцизного податку, яка нині дорівнює 12% і є відносно низькою. Акцент на специфічній ставці відповідає інтересам фіскальної служби, оскільки спрощує адміністрування акцизного податку.

Щорічно, беручи до уваги поточну ситуацію, досягнуті рівні оподаткування та цільові орієнтири 2026 р., доцільно визначати такі планові показники на наступний рік: повний акцизний податок в євро, частку повного акцизного податку в ціні, повний акцизний податок у гривні, середню ціну на сигарети, адвалорну складову податку, специфічну складову податку, дохід виробників після сплати акцизу і ПДВ.

Одним із негативних наслідків підвищення акцизів упродовж періоду імплементації Угоди про асоціацію стане зростання нелегального обігу сигарет. Це явище було зафіксовано практично в усіх країнах, які вступили до ЄС після 2003 р., особливо в тих, де споживання сигарет було і залишається великим. З огляду на це, крім посилення традиційних методів боротьби з нелегальним обігом тютюнових виробів, ми пропонуємо запровадити мінімальну роздрібну ціну на сигарети. Цей захід стане ефективним засобом контролю податкових органів і громадських організацій.

На імплементацію Директив ЄС 92/83/ЄЕС і 92/84/ЄЕС, які встановлюють мінімальні ставки акцизу на алкогольні напої, Угодою про асоціацію відведено 5 років після тимчасового набуття чинності у 2014 р. Враховуючи, що у 2016 р. ставки на міцні алкогольні напої вже підняли на 50%, а на пиво – у 2 рази, ми вважаємо за доцільне встановити на 2017 р. мораторій на реальне підвищення акцизних ставок, тобто підвищити їх тільки на прогнозний темп інфляції, який за оптимістичним сценарієм становитиме 11%. Після цього ставки на міцні алкогольні напої впродовж 2018–2019 рр. необхідно буде підвищувати щороку в середньому на 18%, що є нормальним темпом зростання.

Удосконалення механізмів фінансової підтримки бізнесу

Обсяги державної допомоги бізнесу в Україні (10–12% ВВП) значно перевищують її обсяги у країнах ЄС (0,5–0,6% ВВП). Також суттєво відрізняються характер та напрями такої допомоги. Якщо у країнах ЄС основна частина державної допомоги припадає на горизонтальну допомогу (для реалізації інноваційних та екологічних проектів, науково-дослідних розроблень, розвитку малого та середнього бізнесу, регіонального розвитку), то в Україні переважає секторальна державна допомога окремим секторам та підприємствам, частка якої перевищує 95% загальних обсягів державної допомоги. В країнах ЄС така частка не перевищує 15% і припадає на державну підтримку підприємств так званих «чутливих» галузей, у яких існують зумовлені глобальною конкуренцією та перенасиченістю проблеми (вугледобувна, сталеливарна та суднобудівна галузі).

На відміну від ЄС в Україні не встановлені чіткі критерії допустимості надання державної допомоги підприємствам та не вироблено вимоги щодо їх реструктуризації та відновлення життєздатності. Надання державної допомоги не передбачає досягнення конкретних показників діяльності підприємств-отримувачів протягом чітко визначених термінів, через що окремі програми фінансуються багато років, а їх цілі не досягаються. Зокрема, державне фінансування програми реструктуризації вугільної та торфодобувної промисловості здійснювалось протягом 1999–2014 рр., але її мета не була досягнута. Діюча система надання державної допомоги підприємствам в Україні залишається надзвичайно заплутаною, а більшість потенційно життєздатних підприємств не має можливості її отримати. Законодавство у сфері державної підтримки інвестиційних проектів прямо забороняє надання такої допомоги збитковим та обтяженим податковими боргами підприємствам, унаслідок чого підприємства, які потребують державної допомоги, не можуть отримати до неї доступ.

Механізми фінансової підтримки суб'єктів МСБ в Україні також не відповідають сучасній європейській практиці. В ЄС на підприємствах малого та середнього бізнесу працює близько 70% зайнятого населення, а їх внесок у додану

вартість за витратами виробництва сягає 60%. В Україні кількість суб'єктів малого і середнього бізнесу в загальній кількості підприємств практично співпадає з аналогічним показником у країнах ЄС – 99%, проте прямі порівняння статистичних показників ЄС і України не є релевантними, оскільки на відміну від України в країнах ЄС діють різні критерії визначення малих і середніх підприємств (хоча також розроблені єдині критерії Європейської Комісії, які мають рекомендаційний характер). Як правило, до МСБ в ЄС відносяться на порядок більші порівняно з українськими підприємства. Значною мірою саме цим пояснюється те, що на підприємствах МСБ в Україні створюється лише близько 15% ВВП, тоді як у країнах ЄС аналогічний показник сягає від 60 до 70% ВВП.

На відміну від ЄС в Україні за видами економічної діяльності майже 52% суб'єктів малого і середнього підприємництва працюють у сфері оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів, а у сфері промисловості – лише 7%. За такими видами, як: професійна, наукова діяльність; операції з нерухомим майном; транспорт, складське господарство; інформація та телекомунікації – працюють близько 5% суб'єктів малого та середнього підприємництва. Натомість у ЄС переважають МСП у високотехнологічних наукомістких галузях. Україні важливо враховувати те, що проблему фінансового забезпечення МСБ у ЄС пропонується вирішувати з урахуванням комплексу політичних, економічних та соціальних чинників, які впливають на розвиток МСБ. Роль податкових пільг для МСБ, диференційованих, в тому числі за галузевим принципом, та прямої державної допомоги зменшується, натомість пріоритетом політики ЄС є формування сприятливих умов для МСБ. Для наближення українського нормативно-правового поля, що регламентує діяльність МСБ, до європейського, доцільно ухвалити рамковий закон, аналогічний Європейській хартії малих підприємств, а також рамковий закон, аналогічний Акту про малий бізнес у Європі (SBA).

Дослідження з питань фінансового забезпечення державних інвестиційних проектів в Україні та його адекватності європейським підходам дало підстави для висновку, що застосування окремих норм європейського законодавства в бюджетній сфері, зокрема державному інвестуванні, створюватиме передумови та значні можливості щодо: доступу до нових джерел фінансування, формування належної національної системи управління ефективністю державних інвестицій. Водночас може виникнути і ряд істотних ризиків та нових викликів, пов'язаних із запровадженням норм європейського законодавства щодо дотримання бюджетних правил. За наявного державного боргу Україна буде змушена скорочувати бюджетні інвестиції, що матиме негативні наслідки не лише для державного сектора економіки. Досвід країн – членів ЄС показав, що скорочення державного інвестування внаслідок запровадження фіскальних рамок, ухвалених Пактом стабільності і зростання (SGP), з одного боку, зменшує фіскальні ризики поточного року, а з іншого – призводить до уповільнення процесів відновлення достатніх темпів економічного зростання.

З метою запровадження європейських підходів до фінансового забезпечення державних інвестиційних проектів в Україні пропонується: 1) змінити структуру та склад об'єктів державного інвестування (доповнити об'єкти державної власності об'єктами, створення яких співфінансуватиметься державою і приватними інвесторами); 2) регламентувати порядок здійснення державних інвестицій у процесі реалізації інвестиційних проектів, віднесених до національних пріоритетів; 3) запроваджувати кредитний механізм у процес державного інвестування, а також співфінансування для активізації співпраці з приватними інвесторами.

Імплементация європейського законодавства дозволить підвищити ефективність витрачання державних коштів, які виділяються на державну допомогу; забезпечити

прозорість процесу її надання та підзвітність щодо її використання перед суспільством; створити рівні конкурентні умови для ведення бізнесу. Для імплементації європейських правил Україні насамперед необхідно переорієнтувати державну допомогу з підтримки окремих галузей та підприємств на горизонтальні цілі – підтримку інноваційних та екологічних проектів, вирівнювання регіональних дисбалансів, створення нових підприємств та напрямів виробництва. Необхідно встановити чіткі правила щодо обсягу та типів допомоги, а також законодавчо закріпити цільову спрямованість галузевої державної допомоги на закриття неконкурентоспроможних підприємств, науково-дослідну та інноваційну діяльність, захист довкілля або професійну перепідготовку. Серед інших кроків з імплементації Угоди в частині удосконалення системи надання державної допомоги бізнесу слід виділити: створення Агентства з моніторингу та управління державною допомогою; запровадження стратегічного планування державних інвестицій згідно зі встановленими національними пріоритетами; законодавче закріплення правил бюджетної підтримки спільних інвестиційних проектів бізнесу і держави; визначення порядку відбору пріоритетних інвестиційних проектів, які фінансуватимуться на умовах державної участі.

Високі технології та інноваційна діяльність

Важливим напрямом взаємодії України та ЄС є діяльність у науково-технічній та інноваційній сфері. Угода зможе прискорити процеси розповсюдження високих технологій та загальної модернізації національної економіки України. Водночас слід зазначити, що на шляху реалізації цього завдання існує значна кількість проблем, в першу чергу інституційного характеру. Стан розвитку високих технологій та інноваційної діяльності залишається складним, в окремих секторах спостерігаються негативні тенденції, пов'язані зі скороченням фінансування досліджень і розробок, зменшенням загальних обсягів виробництва, експансією зарубіжних конкурентів. У принципі існує певний потенціал нарощування виробництва та експорту високотехнологічної продукції та послуг з території України. Кожен із розглянутих секторів (біотехнології, інформаційно-комунікаційні технології та нанотехнологічна сфера) має свою специфіку, але існують спільні проблеми, вирішення яких вимагає скоординованих дій, насамперед – у законодавчій сфері та у сфері розбудови відповідної інфраструктури, спрямованої на розвиток зазначених галузей.

Проведення змін, що пропонуються, стане передумовою трансформації структури промисловості України та економіки загалом, підвищення темпів економічного зростання та переходу до використання переважно інтенсивних чинників розвитку. Подібні завдання, хоча і на іншому рівні, постають і перед економіками країн ЄС. Реалізація політики, спрямованої на широке використання нових технологій та інновацій, відповідатиме і Стратегії розвитку країн ЄС на період до 2020 р. Це може стати запорукою успіху у проведенні реформування національної економіки та прискореної інтеграції до європейських структур.

The development of Ukrainian export into its FTA with the EU

Foreign trade is today one of the main factors of macroeconomic stability in Ukraine. The impact of net export on the dynamics of the GDP in Ukraine is one of the strongest in the world. As some specific preferences in trade with Ukraine have come into effect since May 15, 2014, a number of potential opportunities to increase Ukrainian exports into the EU-28 have not been used up. The main reasons for that have been the following. Industrial output in the Donbass region has rapidly decreased (accounting in 2015 for 42% of the total contraction of exports from Ukraine into the EU, as that was the share of Donetsk and Lugansk Oblasts). The post-crisis economic growth in the European Union has been slow. World markets dynamics have been negative and world prices for traditional Ukrainian exports have been low.

The impact of the negative factors was so powerful that even the swift increase of price competitiveness of Ukrainian exports during 2014-2015 could not improve export positions of Ukrainian manufacturers in European market. In 2015 the export into the EU-28 of goods made in Ukraine fell by 23,4%.

There have been no qualitative technological changes in the structure of Ukrainian export of industrial products. The share of high-tech products in the total amount of exported industrial products into the EU-28 has not exceeded 3,8% since 2013. The tendency of increase of the share of low-tech goods has been registered. The main buyer of high-tech Ukrainian products remains Russia, which even in the conditions of intense conflict with Ukraine continues to be the first in the list of countries into which these products are exported.

Commodities remain dominant in the structure of national export into the EU, and this fact is the main cause of dependence of the dynamics of the GDP and stability of the balance of payments, as commodity prices tend to fluctuate substantially all the time. Ukraine's losses in export revenues for 2014, resulting from falling prices of the commodities, stood at between US\$ 4,8 and 5,5 bln, and in 2015 they were between US\$11,6 and 12,2 bln. Additionally, phenomenon proved by the scientists of the reduction of real prices for raw materials in the long term, the Prebisch – Singer thesis, means in practical terms that the exports of low added value products, including their exports into the EU market, will predominantly generate rather low revenue. It will be impossible therefore to radically raise the fairly low standard of living of our country's population, even if exports to the EU grow significantly.

Ukraine's trade with the EU is now retarded by slow market and production growth in the EU. Should these tendencies persist, they can erect significant barriers for dynamic growth of Ukrainian exports in long term perspective. According to our estimates, the slowing of industrial growth in the EU by 1% (as compared to the same quarter of previous year) results in 2,7% decrease in export of goods from Ukraine into the EU. That means that the functioning of the free trade area with the EU does not preclude feasibility for Ukraine of seeking trade partners in other countries and regions of the world, e.g. in the Asia-Pacific area.

After the removal of tariff barriers the access of goods to European market remains difficult due to the technical (non-tariff) barriers and the fact that Ukrainian system of technical regulation has not been fully established. As the Agreement on conformity assessment and acceptance of industrial products establishes that trade in goods between Ukraine and the EU in the sectors covered by this agreement will be conducted under the same conditions that apply to the trade among the EU member countries, it looks sensible that a wide variety of goods exported from Ukraine be included into it. Doing so will stimulate modernization of manufacturing capacities, application of new standards and increase of competitiveness of industrial products.

If non-tariff barriers are a main impediment to export of national industrial products into the EU, it is important that tariff regimes for agricultural and food products are further liberalized. For exports of agricultural and food products with higher level of processing to grow within and beyond tariff quotas set by the EU, it is advisable to:

- initiate negotiations about the increase of tariff quotas that have been used up by Ukrainian exporters during the time when preferential regime set by the EU has been effective. These quotas should include first of all apple and grape juice, honey and poultry;

- facilitate preferential certification for exporting into the EU of the products that can become competitive in the EU market if shipped there beyond tariff quotas – honey, concentrated juices, products of processing of molasses and amyllum; processed amyllum, ethanol, sugar corn, products from processed grain;

- to promote external financing of modernization of meat and dairy family businesses, because otherwise, as demonstrates the example of Poland, the length of transition to European standards will have to be extended until completion of structural reform in the dairy sector and until procedures for initial producers (the so-called proper practice) is instilled. The funds of the Programme of European Neighbourhood for Agricultural and Rural Development (ENPARD) can constitute a source of such financing;

- in perspective of the results of implementation of the EU *acquis* on SPS conclusion of a veterinary and SPS agreement with the EU can be initiated. These will simplify certification of animal products that can be exported into the EU and will nullify the need for sanitary certificate for export into the EU of non-animal products (the EU has such agreements with a limited number of states);

- in order to successfully compete in the EU markets the sectoral associations of producers can develop, introduce and publicize voluntary sectoral standards containing stricter requirements to the quality of their products.

Implementation of the Agreement in industrial sectors

To be able to diversify the system of its exports and gain genuine economic advantages in the process of integration Ukraine seeks substantial investments in the modernization of its industry.

The government and business circles need to shape out public policy of industrial development agreed with the goals of industrial development policy of the EU. They should have as their goal the renaissance of industrial basis of their economies. The following can be prerequisites for the galvanization of industrial development:

- along with the integration of the national market into that of the EU it should be transformed into a solid foundation for economic rejuvenation, attractive for production of goods and generation of services;

- integration of maritime, air, railway transport infrastructure, infrastructure of energy sector;

- integration into telecommunication networks; Ukraine's potential enables it to participate in the establishment of space infrastructure and related industrial and service enablers;

- barrier-free movement of industrial and "green" products eliminating extra costs;

- involvement of small and medium businesses into the sphere of action of industrial policy;

- simplification of international activities of domestic industrial companies, of their integration with the global value chains, of their access to the global markets on the basis of competition.

Implementation of the provisions of the Agreement in the ***steel industry*** includes:

- liberalization of tariff restrictions and protective measures. Such liberalization is going to result in the increase of revenues from the export of steel products by 25-30 mln euros;

- reform of state support through its horizontal restructuring aimed at financing environmental programmes, science research etc., which in the end will remove the threat of trade restrictions (anti-dumping duties and proceedings).

Fulfilment of the environmental provisions of the Agreement can only be possible after modernization of Ukraine's steel industry, which according to our estimates could require about US\$11,5bln. It could slow down the realization of the Agreement and negatively affect the dynamics of Ukraine's economic growth in general, taking into account the other problems in the development of its economy discussed further on.

It should be added that under severe economic austerity policy pursued now in Ukraine, as in fact by many EU member states with the purpose to renew and accelerate economic growth, not only the improvement of trade policy, but some sort of a «Marshall plan» for Ukraine could be worthwhile. Its road map has been already developed by the Institute for Economics and Forecasting of NASU, and it could be presented for a discussion with experts of the EU, in particular German, that country being one of the drivers of economic growth of the European Union.

Competitiveness of the ***chemical industry*** during the Agreement's implementation will depend on:

- the support of manufacturers of import-substituting products, first of all, pharmaceutical industry, agroindustry, pest-protection chemicals, rubber and plastic products;
- industry's ability to produce hi-tech and knowledge-intensive goods that are competitive internationally. At the same time these very goods have dominated the imports in recent years, causing the negative balance of trade for Ukraine;
- use of modern technologies, creation of closed production cycles for nitrate products, organic chemistry products, titanium, polymer and rubber products, make-up and cosmetic goods and detergents;
- EU regulations on marketing chemical products in Ukraine's domestic market need to be implemented urgently. Specifically, Ukraine's national technical regulations should be approximated with those European concerning the fertilizers and the technical compliance of Ukrainian goods with international norms of environmental and chemical safety. Approximation of technical regulations for the safety of chemical products, pesticides and agrochemical products, lacquers and paints, packaging materials and packaging waste.

To develop the exports of **wood processing industry** diversification of its structure is needed with emphasis on highly processed wood products: furniture, woodchip boards etc. Among the challenges for wood processing industry are differences in technical and sanitary standards, system of standardization and certification, and distortion of competition in the EU (producers are strongly supported by the state). Moreover, the European market has a long history of its own, it is characterized by strong commercial ties, is well saturated and highly competitive.

Association Agreement between Ukraine and the EU affixes earlier commitments taken [by Ukraine] as a member of European Energy Community Treaty and lays down a clear schedule of their fulfillment. European *acquis* do not establish any clear-cut rules for reforming national **energy sector** markets. Instead they establish some basic principles of their functioning. Each country adopts autonomously the decisions on how to adapt the requirements of European laws on energy sector to specific features of its domestic market. At the same time there are some general principles that need to be a basis of business culture in the national markets and facilitate harmonious creation of a single integrated European energy sector. European practices demonstrate how the principles developed by Europe make it possible to obtain the full spectrum of functions in gas markets. Seeking to achieve the best standards of national security, Ukraine improves the reliability of its gas transit system while trying to find equilibrium between national security and market efficiency.

Implementation of association agreement creates challenges for the subjects of **electricity market** and public regulatory bodies, caused by significant institutional changes and rules of play in the market. More transparency can be expected in the course of liberalization, along with larger competitiveness of wholesale and retail markets, non-discriminatory state regulation, application of market principles of pricing and trade in electric power and system services. These changes would, on one hand, give positive signals to Ukraine's power companies for them to invest more actively in the mid-term, and on the other hand, to improve economic efficiency in electricity generation and supply segments through more active international competition. Approximation of activeness of electricity markets of Ukraine and the EU member states would depend on the depth and pace of the integration of the markets and supply systems.

Priority in using renewable sources of energy (RSE) is, according to the National Plan of Actions to 2020, to reach 11% of energy from the renewable sources in the national structure of energy consumption by 2020. In 2015 the share of electric power generated in Ukraine from RSE did not exceed 3%. Substitution of natural gas by RSE, first of all by biomass, has become economically viable due to the growth of price of **natural gas**. The major challenges for the growth of this sector are unstable legislation, low purchasing power of the population, high cost of imported equipment. All these can cause the disruption of Ukraine's fulfillment of its commitments on the share of RSE in its energy balance. Future policy should simplify the procedure of allocation of land for the construction of biomass boiler installations; reduce the costs of co-generation equipment through partial reimbursement of its price; establish and apply the "green" tariff for burning biomass together with coal and other fossil fuels; elimination of excise duty on bioethanol; stricter quality control of oil products and bio-fuel for motor vehicles; control of compliance with regulations on mixing bio- and fossil fuels; establishment of accounting and control of manufacturing of bio-diesel; continue to stimulate the increase of "local input" in energy generation plants on the basis of RES.

“Decoupling” of Ukraine’s economy, that is its growth without substantial increase in energy consumption, can further stimulate its energy efficiency through the use of energy producing devices and materials manufactured in Ukraine, maximal involvement of domestic energy service companies, engagement of national energy machine building industry. Reduction of energy consumption by Ukrainian companies, improvement of their energy efficiency contribute to Ukraine’s economic growth. Ukraine has substantial number of machine building factories, relatively cheap metal, highly professional designers and engineers. Lion share of energy sector machinery can be manufactured by Ukrainian businesses. Galvanization of power machine building will induce sufficient inter-sectoral effects and add to sustainability of economic development.

Agriculture and rural development

Collaboration between the parties of the Agreement signifies approximation of national agrarian policy and legislation to the policies and *acquis* of the EU. This would enhance competitiveness of, first of all, labour and capital intensive types of Ukrainian agricultural produce, 60-95% of which are concentrated in small and medium farms. The following steps are needed to make it possible:

- standardization of that produce;
- reorientation of the state support programmes towards small and medium farms;
- stimulation of co-operative ties among these farms and creation by them of their own value chains and entry into the national and European markets;
- their professional organizations should be institutionalized so that the ability of all participants of agricultural markets to influence exchange and sharing of farm produce is made equal.

The substitution of imported agricultural and food products and agricultural resources in the Ukrainian market should be focused on:

- acceleration of manufacturing of those agricultural and food products, where the imported share is unjustifiably high (first of all, fruits and greenhouse vegetables). It will save foreign currency expenditure and provide for the demand in domestic market via an increase in production potential of national manufacturer;
- augmentation of the processing capacity of that agricultural produce that is imported from abroad (first and foremost, vegetables, fruits and berries, grain). It will increase production and export of more intensely processed products, reduction of their imports, wider employment, broader use of regional food raw materials;
- drawing foreign capital to build in Ukraine modern types of agricultural machinery (tractors, grain and potato harvesting combines, machines for safe cultivation of soil) and pest protection chemicals. This will reduce their costs and cost of agricultural produce, will increase its competitiveness and reduce foreign currency expenditures;
- stimulation of plant selection and livestock breeding in order to reduce imports of high yield seed and pedigree stock.

Impeding positive impact of the Agreement implementation and reaching the goals of ***rural development*** are: imbalance of the priorities of agricultural and rural development; insufficient administrative and civic capacities in agricultural and rural management; lack of development of non-agricultural types of economic activity in the rural areas. The Agreement does not commit Ukraine to follow any European regulations on rural development, as the provisions of approximation of agricultural and rural development policies are not legally binding and are only recommendations. Particular threat is posed in this context by a deficient system of management of Ukrainian rural development, inhibited by protracted unwillingness of the Ministry of Agrarian Policy to discharge the state regulatory functions. This stance of a central government body is virtually unprecedented for Europe, where similar bodies organically conjoin the regulation of both agricultural and rural development. Division of functions of the Ministry of Agrarian Policy and Food into the functions of operational and strategic management – with the establishment in the latter of dedicated agencies in charge of main areas of structural modernization of agricultural management system - would strengthen the interconnectedness between agricultural and rural development. Such step can decisively enhance institutional changes in the agrarian sector of Ukraine’s economy thus ameliorating the prerequisites of attainment of European principles of agrarian and rural development. The other side of it can be when a real opportunity to take part in formulation of agricultural policy is given to non-governmental

sector. The lack of institutional instruments in Ukraine contributes to quasiconformal “civic action”, precluding public at large and scientists to exercise a real influence in formulating agrarian policy of the government and enabling large capital to monopolize the lobbying capacity by using pseudo-civic non-governmental organizations (confederations, associations, unions etc.).

To approximate Ukrainian practice of sustaining non-agricultural economic activity in the rural areas to the relevant practices of the EU, the law of Ukraine “On the Development and State Sponsorship of Small and Medium Enterprises” should be amended so that a share of funds from relevant public budgets, channeled now into the Ukrainian Fund of Support of Enterprises, be used exclusively for the development of micro- and small enterprises in the rural areas.

Association Agreement between the Ukraine and the EU and the agenda of association establish that the parties collaborate for the approximation of policies and laws in the development of agriculture and rural development, open market of agricultural lands. In implementing these goals in Ukraine the interests of the subjects of land relations need to be balanced and maximized with due account of strategic aims of agricultural and rural development. *Land relations* in the EU countries are subjected to the two key factors, the one being the preservation of soil as an environment for the development of agro-biocenosis and basic commodity needed for agricultural production and multi-functional agriculture. Such agriculture can be capable of manufacturing competitive food products without a threat to a food independence of a nation, employment of rural population, preservation of country settlements, equipping rural areas with necessary facilities and making living conditions there acceptable to people, etc.

These aspects fell out of sight of the reformers, which led to the development of a whole range of negative economic, social and environmental trends, like the elimination of labour-intensive types of manufacturing, of land cultivation systems, crop rotations, agro-landscapes. These trends provoked the degradation of soil, decreasing employment and growth of unemployment and poverty in rural areas. To reverse these trends domestic land laws should be approximated to those of European countries. It is particularly true for the lands for agricultural use that are supposed to favour the farm-type enterprises and preempt the development of *latifundista*-oligarchic model of land ownership and land use as menacing for rural development and food security of the nation.

Cooperation in environmental issues

Introduction of a system of trading the assigned amount units of green house gases emissions according to the Directive 2003/87/EU is a paramount task of the Government of Ukraine in the sphere of climate action. This trading system is supposed to start functioning yet in 2017. The system is going to be structured so as to make possible its incorporation into the EU ETS. If it is not, Ukraine’s national ETS will be rather illiquid because of high level of concentration of assets in energy and steel industries and will not be sufficiently attractive for its potential participants as the difference in marginal costs of reductions of greenhouse gases emissions for various Ukrainian enterprises will be insignificant.

Another important climate action task of the Government is to review article 243 of the Tax Code of Ukraine that established the rates of tax on carbon emissions by stationary sources of pollution. This rate should be gradually heightened. But that heightening though should be done in predictable manner and tied up to the rate of economic growth, because the increase of tax burden on national businesses in the next 3-5 years will not be conducive to growth of their efficiency and can provoke negative consequences.

In addition, intensive work with the population should be done on a permanent basis, as local residents can either catalyze or inhibit protection of the environment and climate action through, for instance, the increase in the prices of energy resources and services and/or the other industrial products.

The government of Ukraine and other authorities should involve scientists and analyze thoroughly the effects for society and economy of the nation of the introduction of rather stringent environmental provisions of the Association Agreement before these are put into effect.

Enacting the environmental principles laid down in the Agreement will allow to set progressive foundations of environmentally safe development of domestic agriculture. It should be noted that adhering to European environmental demands is going to be a challenge for agricultural manufacturers given basic level of their information about ecological issues and limited funds that they can use to take necessary measures. For example, implementation of the Directive on nitrates №91/676/EEC is going to concern 3,5 thousand agribusinesses and 1,3 mln rural households engaged in cattle breeding. They will have to install special

containers and make sites to store organic fertilizers. Implementation of the Directive should not be viewed merely as a technical task of adopting European laws. Education courses and web resources should be established, advisory service should be organized to raise environmental education of agricultural producers. The latter should be stimulated so that they comply with all the “package” of environmental norms and programmes of governmental support should be used. The government of Ukraine should initiate instantly the implementation of specific environmental projects in agriculture, involving European funds and international institutions in their financing. As is known, Poland requested a transitional period of 8 years in order to fulfill the Directive on the nitrates, but the European Union answered that it considered the implementation of the Directive important priority and suggested that it should be implemented in 4 years. Ukraine also planned accelerated fulfillment of the Directive and also in 4 years.

Ukraine’s transport and the implementation of the AA

Implementation of the directives and regulations of the EU with regard to transport requires the development and signing of Additional Agreement on Transport between Ukraine and the EU in the nearest future.

Implementation under the Association Agreement of the EU Regulation № 1371/2007 of European Parliament and Council of 23 October 2007 “On the Rights and Duties of Passengers of Railway Transport” requires:

1) the implementation of the other directives and regulations, as the aforementioned Regulation includes six more references to various documents of the EU. Its implementation is rather complicated given the terms of implementation. Not only the new prospects, in which successful implementation of the Regulation would result, should be taken into account, but the possibilities of its implementing. There are some provisions that can not be materialized, because they can undoubtedly cause complications. The most difficult requirement concerns the responsibility of railways to their passengers and payment of compensations to them in various situations, because the principles and norms of compensatory payments are more strict in Europe;

2) implementation of this Regulation allowed for a transitional period. It is not in Ukraine’s interest to restrict the terms of implementation of this regulation to three years. The Council of association should make a decision on the term of implementation of articles 13, 16 and 17 of this Regulation so that possible terms of its implementation *in toto* be determined;

3) implementation of the Regulation and internal reforms and liberalizations in Ukraine should be harmonized, because reforms can complicate the implementation not on paper, but in practice. This Regulation can be beneficial for Ukraine as it regulates the relations between the railways and their passengers (consumers), but it should take stock of a difficult process of reform of railway transport in Ukraine that had preceded the implementation of this Regulation into the national laws of the EU member states.

The scope of major part of the EU Directives and Regulations concerning automotive transport is to enhance traffic safety, which is quite positive. The measures that these documents prescribe are meant, for example, to limit the speed of buses and lorries. This invokes the need to regulate the organization of road works, to designate the organizations that install, service, maintain and repair the devices that limit the traffic speed. Technical conditions of automobiles should then be checked and minimal requirements in such periodical checks will also be needed. The requirements to the qualification of drivers and the strengthening of control of their working and recreation conditions should be set and responsibility for the lack of tachographs should be introduced. The maximum allowed mass of vehicles should be set at 40 metric tons, which will reduce the costs of cargo shipments.

Strategic documents on the system of improvement of traffic safety in Ukraine by 2020 need to be developed, accounting for the implementation of the respective Directives and Regulations of the EU. This can reduce the number of traffic accidents and make their consequences less severe, create more safe and comfortable traffic conditions. Finally, Ukrainian laws on automotive transport should be amended and approximated to the EU acts.

European experience shows that the strategy of financing sea ports should clearly distinguish between transport services and infrastructure. The state should take charge of leasing and maintaining the objects of critical infrastructure (canals, maritime navigation equipment). The other functions (deepening works,

towing, pier maintenance, sluicing, stevedoring) can be franchised to private companies on a contract basis. Specific aspects of implementation of investment projects at sea ports require various forms of public-private partnership (concessions, leasing, full cycle projects, etc.), all having their strengths and faults, hence the need for their adaptation to a specific type of activity. To prepare terms of reference of investment projects different methods can be used, including the use of geo-information system and investment project rating assessment. To assess an impact of investment risks for a project's results we have developed a methodology that uses the probability laws of division of random values as a part of a set of economics and mathematical models of selection of optimal projects using non-linear programming and method of sequential analysis of options.

The policy of the leadership of the country and its legislative support should be aimed at removing the obstacles to drawing private investors in the sea port industry. It should delineate clearly the territories and spheres of activity in the ports, identify investment risks and the modes to compensate the investors, simplify to a minimum procedures of making contracts.

Modernization of the institutions of the market of consumer goods

Reforms aimed at deregulation of economic activity included such measure as temporary suspension of inspections of Ukrainian businesses by regulatory authorities. At the time, when public control of business activity is *de-facto* eliminated and the system of **market supervision** of the quality of products is being reformed, there has been certain lack of protection of the rights of the consumers. Thus the amount of low quality consumer goods has been increasing. The lack of efficient market control confirmed by the EU monitoring missions complicate Ukraine's effort to extend priority areas that should be subjected to the joint Agreement on conformity assessment and acceptance of industrial products. Urgent steps on the part of both the government and the subjects of economic activity are needed to resolve the problem of unfair competition. This was also recommended in Academic Report.

To approximate the national system of technical regulation of food market to European one some new or yet unsolved challenges and problems need to be tackled. The authorities should:

- enact about a dozen bills, including the key one, "On Public Control in the Area of Food and Fodder Safety and Quality and Well-being of Animals";
- to divide the provisions of previously existing Soviet time and new Ukrainian systems of industrial standards into the obligatory and voluntary (embodying the former in the TRs and the latter in the national standards);
- to plan a revision of the Soviet time standards (including those "unadulterated"), and compile new TRs including also related to product safety);
- to find sources of funding for the revision of old and development of new industrial standards;
- to make compliant with approximated national and international standards and certify more than 300 conformity assessment bodies;
- to sign a MRA between the NAAU and ILAC to guarantee equivalent test results.

Business circles should introduce HACCP at 4,8 thousand food processing facilities in the following time frame:

- facilities that process food products with raw animal-derived ingredients (except meat products) before 20.09.2017. There are about two hundred facilities, and HACCP needs to be introduced at about fifty;
- facilities processing food products that do not contain untreated animal-derived ingredients (except meat products) before 20.09.2018. Their amount is about eight hundred, around two hundred and fifty have not yet HACCP in place;

- MP – by 20.09.2019. About 4,5 facilities, (about 1,2 thousand have less than ten employees).

Minimal requirement of product safety control systems should be introduced at approximately forty four thousand enterprises along with simplified or more flexible monitoring procedures that are proportionate to risks and based on HACCP principles. These enterprises are in the raw material processing segment including agriculture, fishery and forestry. By size they can be divided into the medium (2,6 thousand companies and 0,3 thousand individual entrepreneurs); small (almost 4,5 thousand enterprises and one thousand individuals) and ten thousand "microenterprises" with less than ten employees and almost twenty five thousand individuals.

Implementation of the EU directives on the taxation of alcohol and tobacco products produce challenges to the consumer market as a result of low income level of the population of Ukraine. Annex XXVIII of the Association Agreement establishes that from the day it is effective the Council of the association should set the timetable of the implementation of articles 7(2), 8, 9, 10, 11, 12, 14(1), 14(2), 14(4), 18 and 19 of the Directive of the EU 2011/64/EU. Given the complexity of the implementation of this document we suggest that a 12-months period be set for the implementation of the aforementioned articles. This period of implementation of the Directive is going to make the process of raising of the excise duties more smooth and less painful for the consumers and manufacturers. The income level of Ukrainian residents is currently much lower than that of the EU countries, at the same time consumption of cigarettes per person and expenditures on them are proportionately much higher than the average European level.

Financial instability makes it worthwhile to revise the plan of raising the excise duties for the remaining period, given the level already achieved and the current exchange rate. Some parameters should be fixed for the whole period of raising of the excise, the others can be defined annually during the planning for the next year. *Ad valorem* rate of excise duty should be set for entire period of this tax increase. The current value of the rate is 12%, which is fairly low. Specific value of the rate simplifies the administration of this type of tax and is thus more convenient for the Fiscal service. Proceeding from the already existing tax rates and taking stock of the goals set for 2026, the following indicative parameters for the upcoming year seem to be warranted: entire excise duty in the euros, the share of entire excise duty in a price, entire excise duty in the UAH, median price of cigarettes, *ad valorem* share of the tax, specific share of the tax, manufacturers' income after excise and value added taxes.

Increase in illegal trade in cigarettes during the implementation of Association Agreement will be one of the negative effects of the raising of excise duties. This phenomenon was registered in virtually all states that acceded to the EU after 2003, especially in those where cigarette consumption was and remains high. Bearing this in mind, we propose not only to use more vigorously traditional methods of fighting illegal tobacco trade, but to also introduce minimal retail price for the cigarettes. This will be an effective tool of control for tax authorities and civic organizations.

The Agreement sets five year period starting from its temporary coming into effect in 2014 for the implementation of the EU Directives 92/83/EEC and 92/84/EEC establishing minimal rates of excise duties for alcoholic beverages. Given the fact that in 2016 the rate for strong spirits was raised 50% and twofold for beer, we deem that the raising of excises in real terms should be suspended for 2017. They can only be increased by the forecasted rate of inflation, which by best case scenario is going to reach 11%. The rates for strong spirits should be raised in 2018-2019 on average by 18%, which will be a normal growth rate.

Improvement of mechanisms of financial support to the businesses

Public assistance to businesses in Ukraine (10-12% of the GDP) is significantly larger than that in the EU countries (0,5-0,6%). The nature and types of that assistance differ greatly too. If in the EU the biggest share of public assistance is horizontal (fulfillment of innovation and environmental projects, R&D, support of MSEs), in Ukraine major support is given to specific industries and enterprises. It accounts for more than 95% of the total amount of public support. In the EU the share of this support does not exceed 15% and is mainly given to the enterprises in the so-called "sensitive" sectors, whose problems are caused by globalized competition and market saturation (coal mining, steel and shipbuilding industries).

In contrast to the EU there are no criteria in Ukraine on the eligibility of the companies for public assistance, and there are no requirements in terms of their restructuring or revitalization. Recipient companies are not required to achieve any specific indicators during certain fixed terms, that is why some programmes are financed for years, but their objectives are not met. For instance, public financing of the programme of restructuring of coal mining and turf extraction industries continued from 1999 to 2014, but its goal was not reached. Currently existing system of public assistance to businesses in Ukraine remains very intricate, but for major number of potentially viable enterprises there is no way of obtaining it. The laws on public support for investment projects directly prohibit the allocation of such support to the companies with financial losses or debts, thereby making it impossible for the enterprises that need public assistance to get any access to it.

The mechanisms of financial support of SMEs in Ukraine do not correlate with today's European practices either. In the EU more than seventy percent of all employed workforce is working at SMEs. Their

contribution into added value after production costs amounts to sixty percent. The number of SMEs in Ukraine in the total number of existing economic ventures practically coincides with this number in the EU states - 99%. But direct comparison of statistical indicators of Ukraine and the EU are not relevant, because in the EU there are various criteria of establishing the sizes of small and medium enterprises (although single criteria were developed by the EU, albeit non-binding). In the EU enterprises larger than in Ukraine by the factor of ten are as a rule considered to be SMEs. That is one of the reasons why only 15% of the GDP is generated by them in Ukraine as compared to the 60-70% in the EU member states.

In contrast to the EU, almost 52% of the Ukrainian SMEs operate in the retail and wholesale commerce, automobile maintenance and other tertiary sector activities with industrial activity accounting for only 7%. Around five percent of Ukrainian SMEs are engaged in academic and other professional activities, real state, transportation and shipment, cargo storage, information and telecommunications. Instead in the EU knowledge intensive and advanced technology industries are dominated by the SMEs. It is important for Ukraine to take into consideration that the problem of financial assistance to the SMEs in the EU is going to be tackled by taking into account variety of policy, economic and social aspects, affecting the SME's development. The role of tax breaks for the SMEs, differentiated by sectoral principle among other considerations, and the role of direct public assistance is going to decrease, instead creation of favourable conditions for the SMEs is planned to be an EU's policy priority. To get the Ukrainian and the EU's legislation for SMEs closer a law similar to the European Charter of Small Enterprises could be promulgated along with a law similar to European Small Businesses Act.

Research on financial support of national investment projects in Ukraine and its adequacy to European approaches gave the reason to conclude that the application of some provisions of European *acquis* on state budgets and state investments in particular can create conditions and opportunities to gain access to new sources of funding and establishment of an appropriate system of management of public investments efficiency. At the same time, a number of serious risks and new challenges can appear with the promulgation of the provisions of European *acquis* regarding the observation of rules for public expenditures. With its current public debt Ukraine will have to curtail its investments from public funds, which will have negative impact not only for the public sector of its economy. The experience of the EU member states has shown that reduction of public investments resulting from introduction of fiscal limitations enacted by the SGP on the one hand reduces fiscal risks for current year, but on the other hand causes the slow down in economic growth.

To apply European approaches to the financial support of national investment projects in Ukraine: 1) the structure of the recipients of public investments and their composition need to be modified (by adding to the state-run entities the entities that can be financed through public-private investment partnerships); 2) to regulate the public investment procedures for the projects designated as national priority; 3) to apply credit mechanism and co-financing mechanism to the public investment process to enhance cooperation with private investors.

Implementation of European *acquis* will stimulate the improvement of efficiency in public expenditures allocated for state support; will make its allocation more transparent and improve its accountability to the public at large; will make environment for competition equitable for businesses. To implement European rules in Ukraine public assistance should be re-orientated from sustaining a number of industries and enterprises towards horizontal goals like support of innovation and ecological projects, leveling of regional imbalances, starting of new enterprises and fields of manufacturing. Clear rules for amounts and kinds of assistance should be established. Sectoral public assistance should be acknowledged by law as a means of shutting down the businesses that are no longer competitive, for funding R&D and innovations, for protection of environment or vocational re-training. Among other steps in the implementation of the provisions of the Agreement dealing with public support for business one can mention the establishment of an Agency for public assistance monitoring and management; introduction of strategic planning of public investments according to the priorities set by the government; embodiment in the legislation of the rules of public assistance to the joint public-private investment projects; definition of the procedure of prioritized investment projects co-financed from the state budget.

Advanced technologies and innovation

Research and development and innovative activities are an important avenue of interaction between the Ukraine and EU. The Agreement can quicken the divulging of high technologies and modernization of Ukraine's economy in general. It is clear at the same time that a number of obstacles exist in this realm, especially in institutional sphere. Development of advanced technologies remains difficult and in some sectors negative trends are registered. These have to do mainly with curtailment of funding of R&D, falling industrial output, expansion of foreign competition. Although in principle some potential for growth of manufacturing and exports of high-tech products and services from the territory of Ukraine exists. Each of the sectors mentioned before (bio-technologies, ICTs and nano-technologies) have their own special features, but there are common problems that require coordinated actions, first of all legislative and in the realm of infrastructural development of each of those industries.

Accomplishment of the changes proposed above will become a prerequisite for the structural transformation of the industrial sector and Ukraine's economy in general, acceleration of the pace of economic growth and transition to the use of predominantly intensive factors of development. The economies of the EU member states have similar scopes, albeit at different levels. Enactment of policy aimed at more extensive use of new technologies and innovations will match the EU Development Strategy 2020. It can provide strong foundation to a successful reform of national economy and accelerated integration into European structures.